

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2023-81-23>
УДК 338.48

Джинджоян В.В.

доктор економічних наук, професор,
Вищий навчальний приватний заклад
«Дніпровський гуманітарний університет»

Ботвінов Р.Г.

доктор наук з державного управління, доцент,
Університет митної справи та фінансів

Горб К.М.

кандидат географічних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів

Dzhyndzhoian Volodymyr

Dnipro University of the Humanities

Botvinov Rostislav, Horb Kostiantyn

University of Customs and Finance

РОЛЬ ДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ У ПРОСУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

THE ROLE OF STATE INSTITUTIONS IN THE PROMOTION AND DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL TOURISM IN UKRAINE

У статті досліджено роль державних інституцій у розвитку міжнародного освітнього туризму. Обґрунтовано, що більшість країн Європейського Союзу має свою власну систему щодо заохочення іноземних студентів навчатися у них в країні. Систематизовано наявні інструменти популяризації освітнього туризму в країнах Європейського Союзу. Розглянуто заходи та політики підтримки освітньої сфери в частині пом'якшення вимог під час підготовки та подання документів для іноземців, які бажають навчатися у країнах ЄС. Виявлено, що ініціативи, спрямовані на розвиток освітнього туризму в країнах Європейського Союзу координуються централізовано на національних рівнях. Для цього майже кожна країна створює центри при посольствах за кордоном, мету діяльності яких спрямовано на просування вищої освіти та мобільність іноземних студентів і дослідників до національних університетів, а також заохочення академічного співробітництва з іншими зарубіжними країнами. Доведено про необхідність формування та реалізації державних програм залучення іноземних студентів з метою отримання освіти в Україні, що у свою чергу надасть можливість підняти рівень національної конкурентоспроможності.

Ключові слова: державні інституції, Європейський Союз, інструменти заохочення, освітній туризм, політика підтримки, розвиток країни.

The article examines the role of state institutions in the development of international educational tourism. It is well-founded that most of the countries of the European Union have their own system for encouraging foreign students to study in their country. The available tools for the popularization of educational tourism in the countries of the European Union are systematized. Measures and policies to support the educational sphere in terms of easing requirements during the preparation and submission of documents for foreigners wishing to study in EU countries were considered. It was found that initiatives aimed at the development of educational tourism in the countries of the European Union are coordinated centrally at the national level. For this purpose, almost every country creates centers at embassies abroad, the purpose of which is to promote higher education and the mobility of foreign students and researchers to national universities, as well as to encourage academic cooperation with other foreign countries. Prospective students who wish to apply to one of the participating German universities can first send their documents to uni-Assist. The Lisbon City Council has developed a project that aims to provide an information space and offers housing initiatives for international students who want to study in Lisbon. Commissioned by the Dutch government, education support offices have been established in various third countries and occupy a strategic position in Dutch higher education in these countries. The official web portal of the Greek state provides information and support on studying and living in Greece. The Campus France agency is tasked with promoting French higher education abroad and recruiting foreign students and researchers in France. Every year, the agency organizes a series of events around the world to promote French higher education. Family reunification and family support practices are introduced. the possibility for international students to bring their family members to the country where they are studying can also help make the study opportunity more attractive. The necessity of forming and implementing state programs to attract foreign students for the purpose of obtaining education in Ukraine has been proven, which in turn will provide an opportunity to raise the level of national competitiveness.

Key words: state institutions, European Union, promotion tools, educational tourism, support policy, country development.

Постановка проблеми. Освітній туризм є досить прибутковою та бажаною сферою у всьому світі. Однак не всі країни однаково розуміють сутність освітнього туризму та мають чіткі та ефективні інструменти його розвитку. Між іншим країни Європейського Союзу є лідерами щодо залучення міжнародних студентів. Дійсно в країнах Європейського Союзу діють певні досить ефективні механізми стимулювання освітнього туризму. Деякі з них мають організаційний характер. Та у своїй сутності базують на певних пільгах та інших нематеріальних вигодах. Інші стосуються виключно стимулювання на основі стипендій грантів та інших заохочувальних практик. На жаль в Україні значна кількість таких практик не застосовується з певних причин. Разом з цим, консолідація та імплементація кращих практик щодо популяризації освітнього туризму вкрай необхідна в новітній реальності. Високо прибутковість сфери освіти значно підтримується державними інституціями. Країни, імпортери освітніх туристів мають спеціально розроблені державні системи щодо повернення іноземних абітурієнтів навчатися за кордоном. Однак в Україні таких заходів не проводиться. Державні інституції не мають загальної скоординованої системи, політики, чи стратегії у сфері освітнього туризму. Однак така система буде вкрай ефективна, та необхідна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику розвитку освітнього туризму у світі та зокрема в Україні досліджують закордонні та вітчизняні вчені. Серед іноземців треба відмітити наукові праці Н. Arici [7], Н. Babolian [8], А. Islam [9], А. Samah [10], А. Smith [12], Т. Snyder [13], І. Patterson [11]. Крім того, слід відмітити і вітчизняних фахівців, які вивчали тематику адаптації зарубіжного досвіду щодо розвитку освітнього туризму в нашій країні. Це В.В. Дергачова [1], І.Ф. Прокопенко [2], В.Є. Реутов [3], І.Л. Сазонець [4], С.Є. Сардак [5], В.М. Торяник [6]. Однак, не повністю вивченими залишаються питання щодо визначення конкретних заходів з боку державних інституцій, спрямованих на просування та розвиток освітнього туризму України.

Метою статті є надання рекомендацій щодо перспективних заходів державних інституцій у просуванні та розвитку освітнього туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для виконання наукового завдання нами було систематизовано наявні інструменти популяризації освітнього туризму в країнах Європейського Союзу на виділено наступні, що на нашу думку мають найбільш високий потенціал. На протипагу українським реаліям в країнах ЄС давно існують заходи та політики в цій сфері. Ініціативи в сфері освітнього туризму в країнах ЄС координуються централізовано на національному рівні

в 19 державах-членах, що демонструє важливість, яку національні уряди надають цьому питанню [1]. Найбільш поширеною діяльністю, реалізованою на національному рівні, було створення онлайн-порталу або веб-сайту, що демонструє програми вищої освіти, які пропонуються у відповідній державі-члені, а також відповідну інформацію про імміграційну процедуру, визнання іноземних дипломів і т.д.

Соціальні мережі стають все більш важливим каналом поширення рекламної діяльності щодо освітнього туризму. Так державне опитування, проведене в Німеччині, показало, що для 50% іноземних студентів, онлайн-дослідження було основним джерелом інформації для навчання. Це означає, що онлайн-канали стали важливим інструментом для освітнього туризму в контексті залучення іноземних студентів [4]. У деяких державах-членах інтернет-компанії доповнювалися друкованими матеріалами, такими як брошури, листівки та інформаційні буклети. У багатьох державах-членах централізовані агенції частини відповідальності за маркетинг освітнього туризму. Наприклад, державному агентстві «Enterprise Ireland», яке представляє всі ірландські університети, технологічні інститути та деякі коледжі, була відведена ключова роль у просуванні міжнародної вищої освіти в Ірландії, причому закордонні офіси є у всьому світі під національним брендом «Освіта в Ірландії». Аналогічним чином «Німецька служба академічних обмінів» (DAAD) створила мережу з інформаційними центрами у 60 європейських та третіх країнах. У Бельгії «Міжнародний підрозділ Фламандської ради вищої освіти» (VLHUR International) підтримує процес інтернаціоналізації фламандської вищої освіти. На додаток до діяльності окремих вищих навчальних закладів, VLHUR International виступала як координатор через міжвідомчі ініціативи, такі як просування фламандської вищої освіти як напрямки знань [9]. У Нідерландах голландська вища освіта просувалася в зарубіжних країнах через відділи підтримки освіти Нідерландів, створених у 11 країнах, які мають стратегічне значення. Тобто на сьогодні майже кожна країна Європейського Союзу має свою систему щодо заохочення іноземних студентів навчатися за кордоном [3]. Тому систематизуємо найбільш перспективні підходи деяких країн Європейського Союзу, щодо популяризації освітнього туризму (рис. 1).

Першою країною яка має ефективну систему державної підтримки освітнього туризму є Німеччина. У Німеччині іноземні студенти можуть подати заяву безпосередньо до вузу або в «uniassist e.V.» – пункт обслуговування заявок для іноземних студентів. Uniassist – це асоціація, яка підтримується приблизно 180 вузами, яка попередньо оцінює міжнародні заявки. Потенційні студенти, які хочуть подати за-

яву до одного з ВНЗ, що входять до нього, можуть спочатку відправити свої документи до uni-Assist. Якщо всі вимоги до вступників виконані, документи вирушають до вишу, який приймає остаточне рішення. В даний час для подання заяви через uniassist потрібна плата у розмірі 75 євро за курс навчання на вибір першого рівня та 30 євро за кожен додатковий курс навчання [7].

Другою країною є Португалія. «Навчання у Лісабоні» – це проект, розроблений Міською радою Лісабона, який спрямований на надання інформаційного простору та пропонує житлові ініціативи для іноземних студентів, які хочуть навчатися у Лісабоні. У приміщенні Міської ради Лісабона є стій-

ка реєстрації, яка відкрита з понеділка по п'ятницю, і кілька партнерів представлених на місці, що надає іноземним студентам широкий та різноманітний набір інформації та послуг. Крім інформації, що надається самим муніципалітетом, питання, пов'язані з дозволами на проживання, візами та паспортами, вирішуються через службу SEF (Імміграційна та прикордонна служба) [12]. Студенти можуть отримати підтримку в пошуку житла, відкритті банківських рахунків, транспортній системі, курсах португальської мови, інформації про національну систему охорони здоров'я, контакти з посольствами та можливості працевлаштування або стажування, серед іншого. Путівник для студентів університету, що ви-

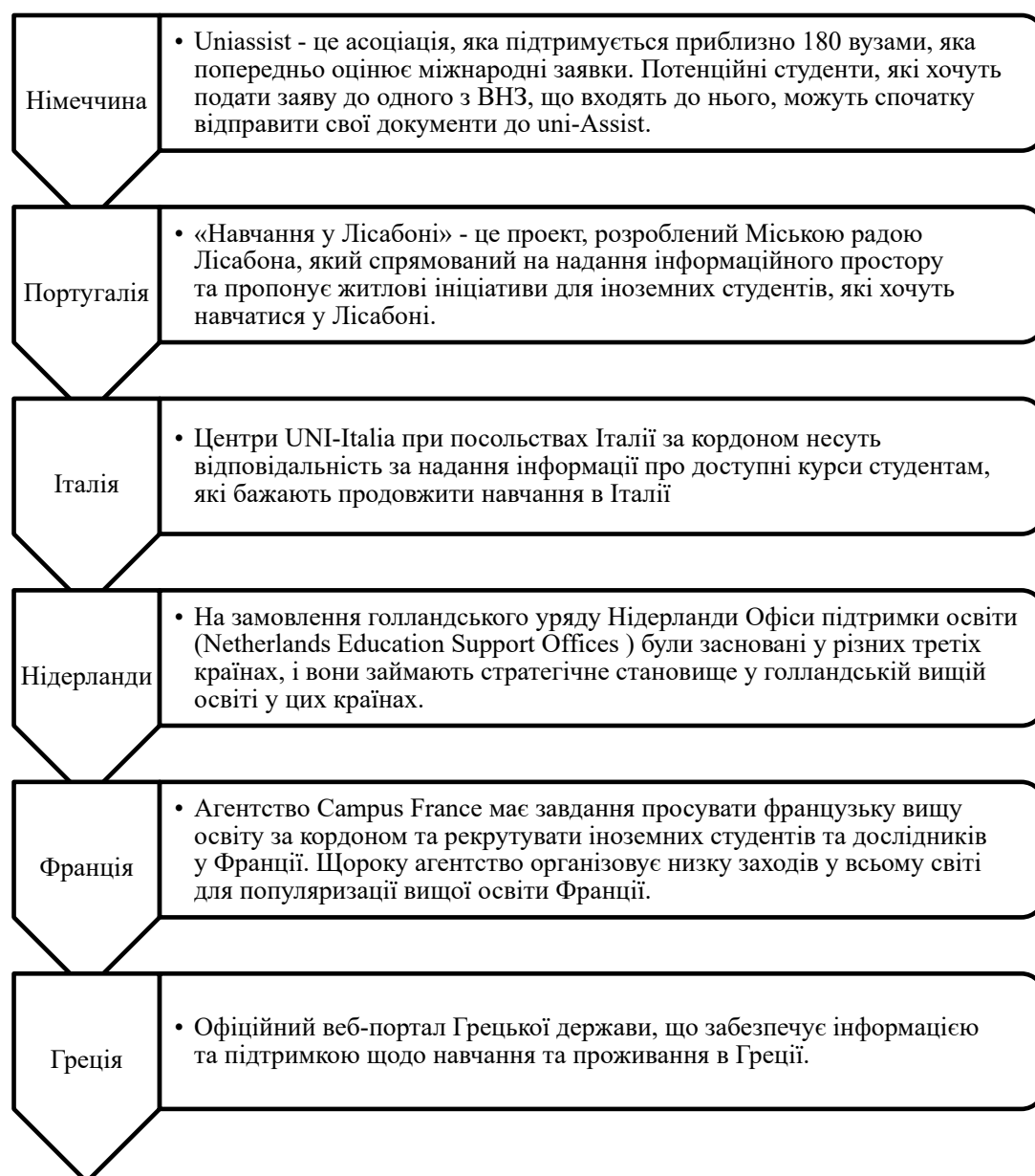

Рис. 1. Систематизація перспективних заходів деяких європейських країн щодо популяризації освітнього туризму

дається міською радою Лісабона, також поширюється безкоштовно, щоб надати додаткову інформацію про місто, культуру, спорт та відпочинок [10].

Третьою країною яка має ефективну систему державної підтримки освітнього туризму є Італія. В Італії з 2010 р. діє академічний центр сприяння та консультування з навчання «UNI-Italia», робота якого спрямована на просування італійської вищої освіти та мобільність іноземних студентів і дослідників до Італійських університетів, а також заохочення академічного співробітництва між Італією та іншими зарубіжними країнами. Асоціація присутня у кількох країнах, включаючи Китай, Індію, Індонезію, Іран та В'єтнам і тісно співпрацює з італійськими дипломатичними представництвами за кордоном. Всі ці центри співпрацюють з італійськими культурними інститутами та італійськими консульствами за кордоном, особливо у просуванні італійських програм вищої освіти, доборі та допомозі студентам. Асоціація також допомагає студентам, коли вони прибувають до Італії та на час їхнього перебування, з метою полегшити їх інтеграцію у нове соціальне, академічне та культурне середовище [12].

Четвертою країною з ефективною системою державної підтримки освітнього туризму є Нідерланди. На замовлення голландського уряду Нідерланди Офіси підтримки освіти (Netherlands Education Support Offices) були засновані у різних третій країнах і займають стратегічне становище у голландській вищій освіті у цих країнах. Оскільки голландські вузи тісно співпрацюють із Nesos, це сприяє ефективному націлюванню та загальному підходу. Nesos також позитивно впливає на залучення іноземних студентів, відповідно до зацікавлених сторін, такі як Міністерство культури, освіти та науки, що призвело до значного збільшення іноземних студентів з іноземних країн (кількість студентів подвоїлася в період з 2006/2007 по 2017/2018 навчальний рік), більш тісному інституційному співробітництву та зміцненню зв'язків з мережею голландських випускників, що поєднує міжнародних талантів із голландським ринком праці, і навіть з голландською організацією з інтернаціоналізації освіти (Nuffic) [13].

П'ятою країною яка має ефективну систему державної підтримки освітнього туризму є Франція. Маркетингові зусилля в сфері освітнього туризму регламентуються «Campus France» [5]. Агентство Campus France має завдання просувати французьку вищу освіту за кордоном та рекрутувати іноземних студентів та дослідників у Франції. Щороку агентство організовує низку заходів у всьому світі для популяризації вищої освіти Франції. У 2020 році було проведено 55 заходів, у тому числі 13 в Азії та 11 в зоні Америки [8]. Понад 300 французьких

ВНЗ взяли участь у Франції та за кордоном, що дозволило їм не тільки безпосередньо зустрітися зі студентами та інформувати їх, але й зустрічаються зі своїми колегами за кордоном з метою підписання угод про співпрацю. У 2020 році в Campus France було 256 офісів і філій, розташованих у 123 країнах.

Шостою країною яка має ефективну систему державної підтримки освітнього туризму є Греція. В Греції з 2014 року існує платформа «Навчання в Греції». Офіційний веб-портал Грецької держави, що забезпечує інформацією та підтримкою щодо навчання та проживання в Греції. Платформа адресована, серед інших категорій мігрантів, іноземним студентам, які бажають навчатися або вже навчаються в Греції для отримання ступеня вищої освіти. Портал є офіційним джерелом інформації для навчання в Греції та знаходиться під егідою міністерств закордонних справ та освіти. Платформа отримала низку відзнак і нагород, з презентаціями на телебаченні, радіо та в газетах, розвиваючи мережу представників на міжнародному рівні [6].

Як свідчить вище наведені приклади країни Європейського Союзу є активними гравцями на ринку освітнього туризму. В процесі систематизації досвіду фінансових та організаційних інструментів розвитку освітнього туризму країнах ЄС, нами було виділено наступні практики, що відсутні, але потребують застосування в Україні. По-перше, це стипендії та гранти, що призначені для того, щоб студенти могли навчання в університеті чи коледжі з дисконтом. По-друге, це фінансові стимули, що включають звільнення або зниження плати за навчання. По третє, програми англійської та інших ненаціональних мов. Наявність навчальних програм англійською мовою є ще один дієвий стимул для залучення іноземних студентів та розвитку освітнього туризму. По-четверте, практики возз'єднання сім'ї та підтримка сім'ї. Можливість привезти іноземним студентам членів їхніх сімей до країни де вони навчаються також може допомогти зробити можливість навчання більш привабливою. Таким чином, на нашу думку запропоновані практики дадуть змогу значно покращити ситуацію з освітнім туризмом в Україні та на цій основі покращити рівень національної конкурентоспроможності.

Висновки. Отже, в процесі надання рекомендацій щодо ролі державних інституцій у просуванні та розвитку освітнього туризму в Україні було розроблено наступні висновки, які характеризуються значним рівнем актуальності. По-перше, систематизація практик деяких Європейських країн, що просування та розвитку освітнього туризму свідчать про високу розробленість даної сфери. Майже кожна країна Європейського Союзу має свою власну систему щодо заохочення іноземних студентів на-

вчатися у них в країні. В цьому аспекті в Україні не існує чітко сформованої концепції.

По-друге, як виявлено в дослідженні у всіх аналізованих країнах Європейського Союзу держава відіграє вирішальну роль в контексті освітнього туризму. Саме державні інституції популяризують та мотивують іноземних студентів приїжджати з метою навчання. Для цього створені спеціальні державні органи, що проводять інформаційну підтримку, а також фактично проводять конкретні заходи в іноземних країнах. В цьому контексті для України перспективними заходами в контексті активізації освітнього туризму будуть наступні. Одною з головних є агресивна діяльність щодо поширення інформації про переваги освітнього туризму в Україні. Для цього можна залучати різні міністерства, що будуть доводити до місцевого населення третіх країн інформацію про освітні заклади в Україні, проводити рекламну діяльність. Іншим, дієвим за-

ходом привернення іноземних студентів до України є розробка навчальних програм англійською мовою. Як не дивно, попри високий академічний рівень в Україні досить мало університетів пропонують освіту англійською мовою. Проте, в багатьох Європейських країнах це є досить популярним. Англійська мова це міжнародний стандарт. Вивчення української мови не завжди дає досить легко, однак англійську мову знає значно більша кількість іноземних студентів. Так наприклад, половина країн Африки розмовляє англійською мовою [2]. В таких умовах, розробка освітніх програм може значно покращити позиції України на ринку освітнього туризму, надасть змогу привернути не тільки увагу іноземних студентів, але і повернути українських. Тому, після реалізації державними інституціями України досвіду провідних країн у просуванні освітнього туризму, необхідно досліджувати ефективність програмних заходів і, за потребою вносити корегуючі дії.

Список літератури:

1. Дергачова В.В. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки в контексті забезпечення економічного зростання : монографія. Донецьк : ДонДУЕТ. 2006. С. 392.
2. Прокопенко І.Ф., Мельникова О.В. Вища освіта як чинник економічного зростання України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Збірник наукових праць ХНПУ імені ГС Сковороди. Серія «Економіка»*. 2020. №. 17. С. 5–14.
3. Реутов В.Є. Міжнародна конкурентоспроможність регіону: сутність, методи оцінювання. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 52–54.
4. Сазонець І.Л., Джинджоян В.В. Економічна антропологія в системі методологій дослідження соціальних процесів. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 3(87). С. 83–102.
5. Сардак С.Е., Джинджоян В.В. Маркетинг : навч. посіб. Дніпро : ДГУ, 2018. 242 с.
6. Торяник В.М., Джинджоян В.В., Приз О.В. Інноваційно-інвестиційні тренди у міжнародному бізнесі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 22. С. 5–9.
7. Arıcı H., Ertürk M., Orcan, O. (2014). A Study on Educational Tourism: Impacts of Foreign Students on The Perception of Local Turkish Students: Evidence From Northern Cyprus. *Journal of Gastronomy and Studies*, vol. 1, № 1, pp. 3–12.
8. Babolian H. (2016). Residents' perception of educational tourism in Jakarta, Indonesia. *Journal of Environmental Management and Tourism*, vol. 7, № 14, pp. 295–305.
9. Bhuiyan M., Islam R., Siwar C., Ismail S. (2010). Educational tourism and forest conservation: Diversification for child education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, vol. 7, pp. 19–23.
10. Samah A., Ahmadian M., Gill S., Hendijani R., Babolian R. (2012). Factors affecting educational tourism development among local communities in the Klang Valley, Malaysia. *Life Science Journal*, vol. 9, № 4, pp. 3298–3303.
11. Sie L., Patterson I., Pegg S. (2016). Towards an understanding of older adult educational tourism through the development of a three-phase integrated framework. *Current Issues in Tourism*, vol. 19, № 2, pp. 100–136.
12. Smith A. (2019). The role of educational tourism in raising academic standards. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, vol. 2, № 3, pp. 1–7.
13. Snyder T., de Brey C., Dillow S. (2020). Digest of Education Statistics 2020, NCES 2017-094. National Center for Education Statistics.

References:

1. Derhachova V.V. (2006). Mizhnarodna konkurentospromozhnist' natsional'noi ekonomiky v konteksti zabezpechennia ekonomichnoho zrostannia [International competitiveness of the national economy in the context of ensuring economic growth]. Donets'k : DonDUET.
2. Prokopenko I.F., Mel'nykova O.V. (2020). Vyscha osvita iak chynnyk ekonomichnoho zrostannia Ukrainy: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku [Higher education as a factor of economic growth of Ukraine: current state and development prospects]. *Zbirnyk naukovykh prats' KhNPU imeni HS Skovorody. Seriya «Ekononika»*, vol. 17, pp. 5–14.
3. Reutov V.Ye. (2018). Mizhnarodna konkurentospromozhnist' rehionu: sutnist', metody otsiniuvannia [International competitiveness of the region: essence, assessment methods]. *Ekononika ta derzhava*, vol. 4, pp. 52–54.

4. Sazonets' I.L., Dzhyndzhoian V.V. (2019). Ekonomichna antropohiia v systemi metodolohij doslidzhennia sotsial'nykh protsesiv [Economic anthropology in the system of methodologies for the study of social processes]. Visnyk NUVHP. Seriiia «Ekonomichni nauky», vol. 3, № 87, pp. 83–102.
5. Sardak S.E., Dzhyndzhoian V.V. (2018). Marketynh [Marketing], Dnipropetrovs'k : Innovatsiya.
6. Toryanyk V.M., Dzhyndzhoian V.V., Priz, O.V. (2019). Innovatsijno-investytsijni trendy u mizhnarodnomu biznesi [Innovation and investment trends in international business]. Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 22, pp. 5–9.
7. Arici H., Ertürk M., Orcan, O. (2014). A Study on Educational Tourism: Impacts of Foreign Students on The Perception of Local Turkish Students: Evidence From Northern Cyprus. Journal of Gastronomy and Studies, vol. 1, № 1, pp. 3–12.
8. Babolian H. (2016). Residents' perception of educational tourism in Jakarta, Indonesia. Journal of Environmental Management and Tourism, vol. 7, № 14, pp. 295–305.
9. Bhuiyan M., Islam R., Siwar C., Ismail S. (2010). Educational tourism and forest conservation: Diversification for child education. Procedia-Social and Behavioral Sciences, vol. 7, pp. 19–23.
10. Samah A., Ahmadian M., Gill S., Hendijani R., Babolian R. (2012). Factors affecting educational tourism development among local communities in the Klang Valley, Malaysia. Life Science Journal, vol. 9, № 4, pp. 3298–3303.
11. Sie L., Patterson I., Pegg S. (2016). Towards an understanding of older adult educational tourism through the development of a three-phase integrated framework. Current Issues in Tourism, vol. 19, № 2, pp. 100–136.
12. Smith A. (2019). The role of educational tourism in raising academic standards. African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure, vol. 2, № 3, pp. 1–7.
13. Snyder T., de Brey C., Dillow S. (2020). Digest of Education Statistics 2020, NCES 2017-094. National Center for Education Statistics.